

KLAS EKLUND

Den stabiliseringspolitiska uppgiften

— kommentar till Myhrman*

Visst krävs det en fastare efterfrågepolitik. Men normen för efterfrågepolitiken måste kompletteras med åtgärder som påverkar utbudssidan; ensidig satsning på åtstramningspolitik leder till en kraftig ökning av arbetslösheten.

1970-talets erfarenheter har, enligt Johan Myhrman, lärt oss att det behövs en "stabil stabiliseringspolitik". Det räcker inte med en diskretionär, kontrycklig efterfrågepolitik enligt det förenklade 50-talsrecept som symboliserades av den enkla Phillipskurvan och dess "smörgåsbord" av policyalternativ. Det krävs *normer* för den ekonomiska politiken — normer, vars uppgift är att se till att politikerna håller sig inom gränserna och inte ständigt ger efter för kraven på en mer expansiv eller ackommoderande politik.

Jag delar till fullo denna myhrmanska slutsats. Otvivelaktigt bottenar flera av dagens ekonomiska problem i vårt land i att budgetpolitiken under åtskilliga år i slutet av 70-talet och början av 80-talet helt saknade normer. Normlösheten måste nu elimineras och ersättas med en mer stabil och långsiktig politik.

Men jag menar att 1970-talets erfarenheter tillika lärt oss att denna fastare efterfrågepolitik måste *kompletteras* med en utbudspåverkande politik. Åt-

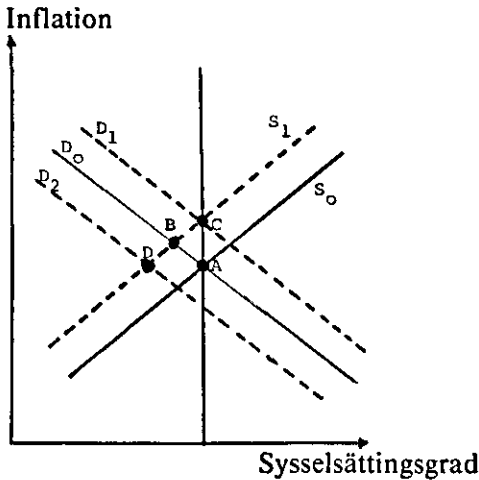
skilliga störningar i vår ekonomi har under det senaste decenniet kommit från utbudssidan. Oljeprishöjningarna är det mest slående exemplet. Ekonomisk politik som söker motverka sådana störningar enbart med efterfrågepåverkande medel riskerar att medföra allvarliga bikostnader. Andra problem orsakas av ett samspel mellan utbudsoch efterfrågesida, där det inte alltid är så enkelt att avgöra vad som är exogent respektive endogent. Ett exempel är det fall då utbudsschocker och en alltför expansiv efterfrågepolitik tillsammans, via förväntningsbildningen, skruvar upp utbudskurvan ytterligare. I sådana situationer blir, som jag tidigare redovisat i Ekonomisk Debatt (Eklund, [1981]), åtgärder som direkt riktar sig mot ekonomins utbudssida ett centralt inslag i en politik för samhällsekonomisk balans.

I *Figur 1* illustreras detta på följande sätt. Antag att vi i en ekonomi med den kortsiktiga aggregerade utbudskurvan S_0 och den aggregerade efterfrågan D_0 i utgångsläget befinner oss i jämvikt vid normalt kapacitetsutnyttjande i punkt A. Om nu en utbudsstörning — en oljeprishöjning, lönekostnadsstegring, etc

Civilekonom och fil kand KLAS EKLUND är sakkunnig i finansdepartementet. Han ingår också i ESO, expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.

* Artikeln är en reviderad version av ett inlägg vid Nationalekonomiska föreningens möte om stabiliseringspolitik, den 21 sept 1983.

Figur 1. Stabiliseringspolitiska alternativ.

— inträffar, skiftar utbudskurvan upp till S_1 . Vi får en ny jämvikt i punkt B. Myndigheterna kan nu välja mellan ackommoderingspolitik respektive icke-ackommoderingspolitik vad gäller efterfrågestyrningen. I det förstnämnda fallet tillåts efterfrågan expandera så mycket som krävs för att vi skall kunna undvika produktionsbortfall. Efterfrågan skiftar då upp till D_1 och vi hamnar i punkten C med högre inflation. Om man i stället väljer det sistnämnda och för en politik som helt förhindrar utbudsschockens inflationseffekter, måste efterfrågan stramas åt. Efterfrågekurvan skiftas ned till D_2 och vi hamnar i punkten D med högre arbetslöshet.

Hög inflation och arbetslöshet

Båda alternativen medför påtagliga bikostnader; i det ena fallet högre inflation, i det andra fallet högre arbetslöshet. Uppenbarligen har vi i Sverige under 1970-talet i hög grad valt det förstnämnda — vilket emellertid, på grund av vår ekonomis öppenhet — efterhand kommit att slå ut även i form av arbetslöshet. Vad Myhrman nu säger kan tolkas som att vi måste välja alternativet som *direkt* slår ut i högre arbetslöshet,

för att ha en chans att kunna svälta ut inflationen. Men vad han därvid, enligt min mening, tar för lätt på, är de svåra sociala och ekonomiska kostnader som är förknippade med en sådan politik — och som därför gör en utbudspåverkande politik önskvärd. Dess syfte är då att trycka tillbaka den kortsiktiga utbudskurvan från S_1 till S_0 igen. Därigenom skulle det bli möjligt att på en och samma gång sänka inflationen och minska arbetslösheten.

Nu hävdar i och för sig Myhrman "inte att en stor ökning av arbetslösheten är *nödvändig* för att få ned inflationen. Hur mycket arbetslösheten kommer att öka beror på hur *förutsedd* och hur *trovärdig* politiken är". Här håller jag med honom. Men min poäng är att 1970-talets erfarenheter — såväl de empiriska som de teoretiska — pekar på att en ensidig icke-ackommoderingspolitik på efterfrågesidan just gör en "stor ökning av arbetslösheten" *nödvändig*, bl a för att en sådan politik inte är *trovärdig* i ett samhälle som vårt.

Orsakerna till detta har nyligen diskuterats i några artiklar i Ekonomisk Debatt (Assarsson-Högfeldt [1983], Holmlund-Ysander [1983]) och skall därför inte utvecklas här. Låt mig bara antyda, att huvudargumentet går tillbaka på Okuns (1981) nyformulering av Keynes: De tunga grupperna i lönebildningsprocessen får ofta sina löner bestämda på "karriärmarknader", vilket innebär att lönerna är tämligen trögrörliga nedåt. Den "osynliga handen" har ersatts av det "osynliga handslaget". En sjunkande efterfrågan leder därför, då det gäller arbetsmarknaden, på kort sikt främst till kvantitetsanpassning (arbetslöshet) i stället för prispassning (lönesänkning). Till yttermera visso är de som drabbas av arbetslöshet med största sannolikhet inte de som bestämmer löne- och prisbildningen: de som blir arbetslösa är kvinnor och ungdomar som har svårt att ta sig in på den

reguljära arbetsmarknaden, medan däremot de yrkesutbildade arbetarna och tjänstemännen är de som längst får behålla sina jobb.

I Phillipskurvetermer kan detta tolkas som att de kortsiktiga Phillipskurvorna är flacka i regionen med stigande arbetslöshet, och att det därför är nödvändigt att gå långt ut till höger på dem — dvs arbetslösheten måste öka kraftigt — om en ensidig åtstramningspolitik skall få den önskade effekten. Politiken är dessutom oprecis, eftersom den drabbar "fel" grupper.

En regering som följer en icke-ackommoderande efterfrågepolitik måste således göra det troligt att den medvetet tänker tillåta en rejäl ökning av arbetslösheten, som dessutom slår mot svaga grupper på arbetsmarknaden. Detta är den faktiska innebörden av att följa de olika normer för efterfrågepolitiken, som efterlysts av 1970-talets monetarister.

Frågan är huruvida en sådan politik är trovärdig i ett demokratiskt välfärdsland som Sverige där man traditionellt satt fullsysselsättningsmålet främst av alla ekonomisk-politiska mål och där val sker vart tredje år. Sverige är också ett genomorganiserat samhälle med mycket starka arbetsmarknadsorganisationer och där indexeringar och följsamhetsklausuler är legio. Det är svårt att undgå misstanken att proklamationer om en dylik icke-ackommoderingspolitik inte skulle tas på allvar, åtminstone inte initialt. Resultatet kan då bli att arbetslösheten växer *samtidigt* som inflationen fortsätter att stiga!

Svårt definiera penningmängden

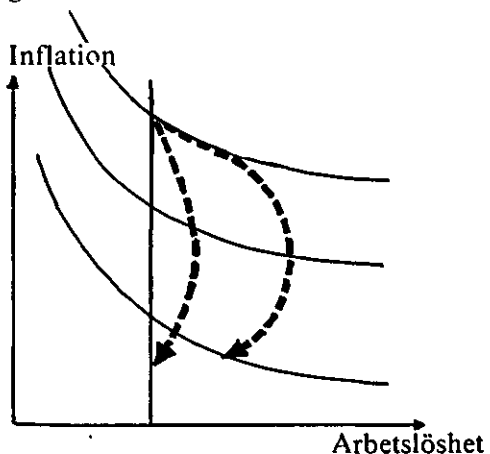
Till detta skall läggas ännu en erfarenhet från 70-talet, nämligen de mer tekniska problem som vidlåder strategin att styra den ekonomiska utvecklingen via det intermediära målet penningmängden. För en liten och öppen ekonomi som den svenska är det synnerli-

gen svårt att definiera och styra penningmängden. Det beror på att det hela tiden skapas nya former för likviditet, både på det nationella och internationella planet — allt ifrån statsskuldväxlar till kreditkort. Erfarenheterna från de länder som under 1970-talet försökt följa en icke-ackommoderande politik av monetaristiskt slag visar tydligt svårigheterna därvidlag: har man väl lyckats styra M3, så uppstår ett M4, och därefter ett M5, osv, osv.

I själva verket är detta bara ytterligare ett exempel på den frustrerande erfarenhet som Myhrman pekar på då det gäller Phillipskurvan och försöken att systematiskt utnyttja den som ett ekonomiskt-politiskt smörgåsbord: då man försöker basera systematisk ekonomisk politik på ett till synes stabilt samband, riskerar man att göra själva detta samband instabilt!

Av allt detta följer inte att den av Myhrman rekommenderade "stabila stabiliseringspolitiken" är obehövlig eller möjlig att undvika. Det är min bestämda uppfattning att vi under de kommande åren behöver en återgång till den mer konsekventa och normstyrda efterfrågepolitik, särskilt på budgetpolitikens område, som var förhärskan-

Figur 2. Den stabiliseringspolitiska uppgiften.

de innan den "icke-kamerala", vulgärkeynesianska normlösheten satte in vid mitten av 70-talet. Poängen är i stället att en sådan stramare efterfrågepolitik måste *kompletteras* med utbudspåverkande åtgärder, som gör det möjligt att mildra och helst undvika de kontraktiva effekter på nationalinkomst och selsättning, vilka annars, enligt det ovan förda resonemanget, riskerar att bli synnerligen allvarliga.

I *Figur 2* illustreras uppgiften med hjälp av Phillipskurvor. Vad det handlar om, är att söka vägar som gör det möjligt att undvika den långa och utdragna "loopen" ut till de höga arbetslöshetsnivåerna till höger i figuren. Det är dessa arbetslöshetstal som — det visar *också* erfarenheterna från 70-talet — riskerar att redan från början slå ut en hel generation ungdomar från den ordinarie arbetsmarknaden och stöpa om den till ett hopplöshetens och husockupationernas trasproletariat. *Den verkligt centrala uppgiften* för stabiliseringspolitiken under 1980-talet är att i stället söka lösningar som gör en snabbare och kortare väg nedåt i diagrammet möjlig.

Stram efterfrågepolitik och utbudsstimulerande åtgärder

Uppgiften är alltså att söka en modern och för 1980-talet lämpad version av den strategi, som i Sverige formulerades redan på 1950-talet av Gösta Rehn och Rudolf Meidner: att kombinera en generell stram efterfrågepolitik med utbudsstimulerande åtgärder.

Uppgiften blir då att öka flexibiliteten på utbudssidan. Det kan röra sig om att försöka bryta upp den långdans av indexeringar, följsamhetsklausuler och förtjänstutvecklingsgarantier som i dag hotar att petrifiera hela prisbildningssystemet; att överväga olika former av marknadskonform inkomstpolitik; att utvidga den gamla rehnska modellen

med exempelvis den form av marginella expansionssubventioner som Rehn själv engagerat pläderat för under senare år; att överväga möjligheterna att växla valutapolitik mot inkomstpolitiska uppgörelser; att påverka makt- och ägandestrukturen för att lösa upp de fördelningspolitiska knutar som riskerar att driva upp pris- och lönestegringen, m m.

Här är inte platsen att gå in på en diskussion om hur dylika åtgärder i praktiken skulle utformas. Uppenbart är dock, att många av dem inte alls handlar om stabiliseringspolitik i traditionell, snäv mening. I grund och botten handlar det om att, som Assar Lindbeck uttryckt det (Lindbeck [1983]), finna "mekanismer för en bättre samhällsekonomi". I denna mening har Myhrman rätt när han talar om att cirkeln är slut; efter några decenniers våldsamt experimenterande med en aktiv stabiliseringspolitik har vi tappat den övertro vi länge hade på den. Vi inser nu att om inte de grundläggande mekanismerna för pris- och lönebildningen fungerar väl, är det en chimär att tro att stabiliseringspolitiken — om än aldrig så skickligt utformad — skall kunna lösa samhällssekonomins problem.

Referenser

- Assarsson, B., Högfeldt, P., [1983], "En ny keynesiansk stagflationsteori", *Ekonomisk Debatt*, årg 11, nr 5.
- Eklund, K., [1981], "Utbudsekonomi. En översiktsartikel", *Ekonomisk Debatt*, årg 9, nr 7.
- Holmlund, B., Ysander, B.-C., [1983], "Skattebaserad inkomstpolitik — principer och problem", *Ekonomisk Debatt*, årg 11, nr 6.
- Lindbeck, A., [1983], "Mekanismer för en bättre samhällsekonomi", *Ekonomisk Debatt*, årg 11, nr 3.
- Okun, A., [1983], *Prices and Quantities: A Macroeconomic Analysis*, Basil Blackwell.